

Dz.U. 1962 Nr 10 poz. 48

USTAWA
z dnia 15 lutego 1962 r.
o ochronie dóbr kultury

**Opracowano na
podstawie: tj. Dz.U. z
1999 r. Nr 98, poz.
1150, z 2000 r. Nr
120, poz. 1268, z 2002
r. Nr 25, poz. 253, Nr
113, poz. 984, z 2003
r. Nr 80, poz. 717.**

Rozdział I
Przepisy ogólne

Art. 1.

1. Dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli.
2. Organy rządowe i samorządowe są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.
3. Obowiązkiem właścicieli i użytkowników jest utrzymanie należących do nich dóbr kultury we właściwym stanie.

Art. 2.

Dobrem kultury w rozumieniu ustawy jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną.

Art. 3.

1. Celem ochrony dóbr kultury jest ich zachowanie, należyte utrzymanie oraz społecznie celowe wykorzystanie i udostępnienie dla celów naukowych, dydaktycznych i wychowawczych, tak aby służyły nauce oraz popularyzacji wiedzy i sztuki, stanowiły trwały element rozwoju kultury i były czynnym składnikiem życia współczesnego społeczeństwa.
2. Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, ewidencji i rejestracji oraz na ich konserwacji, restauracji lub odbudowie, opartych na zasadach naukowych.

Rozdział II

Przedmiot ochrony

Art. 4.

Ochronie prawnej, przewidzianej w przepisach ustawy, podlegają następujące dobra kultury, zwane w ustawie "zabytkami":

- 1) wpisane do rejestru zabytków,
- 2) wpisane w muzeach do inwentarza i wchodzące w skład bibliotek, z wyjątkiem materiałów wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego, których ochronę regulują odrębne przepisy,
- 3) inne, jeżeli ich charakter zabytkowy jest oczywisty, o ile nie podlegają ochronie na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 5.

Pod względem rzeczowym przedmiotem ochrony mogą być w szczególności:

- 1) dzieła budownictwa, urbanistyki i architektury, niezależnie od ich stanu zachowania, jak historyczne założenia urbanistyczne miast i osiedli, parki i ogrody dekoracyjne, cmentarze, budowle i ich wnętrza wraz z otoczeniem oraz zespoły budowlane o wartości architektonicznej, a także budowle mające znaczenie dla historii budownictwa;
- 2) obiekty etnograficzne, jak typowe układy zabudowy osiedli wiejskich i budowle wiejskie szczególnie charakterystyczne oraz wszelkie urządzenia, narzędzia i przedmioty będące świadectwem gospodarki, twórczości artystycznej, pojęć, obyczajów i innych dziedzin kultury ludowej;
- 3) dzieła sztuk plastycznych - rzeźby, malarstwa, dekoracji, grafiki i iluminatorstwa, rzemiosł artystycznych, broni, strojów, numizmatyki i sfragistyki;
- 4) pamiątki historyczne, jak militaria ruchome, pola bitew, miejsca upamiętnione walkami o niepodległość i sprawiedliwość społeczną, obozy zagłady oraz inne tereny, budowle i przedmioty związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi lub z działalnością instytucji i wybitnych osobistości historycznych;
- 5) obiekty archeologiczne i paleontologiczne, jak ślady terenowe pierwotnego osadnictwa i działalności człowieka, jaskinie, kopalnie pradziejowe, grodziska, cmentarzyska, kurhany oraz wszelkie wytwory dawnych kultur;
- 6) obiekty techniki i kultury materialnej, jak stare kopalnie, huty, warsztaty, budowle, konstrukcje, urządzenia, środki transportu, maszyny, narzędzia, instrumenty naukowe i wyroby szczególnie charakterystyczne dla dawnych i nowoczesnych form gospodarki, techniki i nauki, gdy są unikatami lub wiążą się z ważnymi etapami postępu technicznego;
- 7) rzadkie okazy przyrody żywej lub martwej, jeżeli nie podlegają przepisom o ochronie przyrody;
- 8) materiały biblioteczne, jak rękopisy, autografy, iluminacje, starodruki pierwodruki, druki-unikaty i inne cymelia, mapy, plany, nuty, ryciny, inne zapisy obrazu lub dźwięku, instrumentaria, oprawy;

- 9) kolekcje i zbiory, posiadające wartość artystyczną lub historyczną jako całość, niezależnie od rodzaju i wartości poszczególnych składników, jeżeli nie wchodzi w skład narodowego zasobu archiwalnego;
- 10) pracownice i warsztaty wybitnych twórców i działaczy, jak również dokumenty i przedmioty związane z ich życiem i działalnością;
- 11) inne przedmioty nieruchome i ruchome, zasługujące na trwałe zachowanie ze względu na ich wartość naukową, artystyczną lub kulturalną;
- 12) krajobraz kulturowy w formie ustanawianych stref ochrony konserwatorskiej, rezerwatów i parków kulturowych.

Art. 6.

1. Zabytki nieruchome o szczególnej wartości dla kultury narodowej mogą być na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomniki historii.
2. Pomniki historii przedstawiane są Komitetowi Dziedzictwa Światowego w celu wpisania na "Listę dziedzictwa światowego" i objęcia ich ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).
3. Organizację i sposób ochrony pomników historii określi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w drodze rozporządzenia.

Rozdział III

Organy ochrony dóbr kultury

Art. 7.

Naczelny nadzór nad ochroną dóbr kultury należy do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Art. 7a.

Służbą Ochrony Zabytków kieruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków będącego sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym tego ministra.

Art. 8.

1. Ochronę dóbr kultury sprawują następujące organy:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków,
- 3) wojewoda, przy pomocy wojewódzkiego konserwatora zabytków jako kierownika wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej,
- 4) dyrektorzy (kierownicy) muzeów w stosunku do zabytków znajdujących się w muzeach,

pkt 2 w ust. 1 w art. 8
skreślony

- 5) dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków, kierujący centralną ewidencją dóbr kultury,
 - 6) dyrektorzy (kierownicy) jednostek organizacyjnych powołanych do ochrony zabytków,
 - 7) Biblioteka Narodowa w Warszawie i biblioteki wyznaczone przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w porozumieniu z właściwymi ministrami (kierownikami urzędów centralnych) i Polską Akademią Nauk, w stosunku do zabytkowych materiałów bibliotecznych w zakresie im zleconym.
2. Wojewódzki konserwator zabytków wykonuje w imieniu wojewody zadania i kompetencje Służby Ochrony Zabytków określone w ustawie i przepisach odrębnych.
 3. Wojewódzkiego konserwatora zabytków powołuje i odwołuje wojewoda, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub za jego zgodą.
 4. Zastępcę wojewódzkiego konserwatora zabytków powołuje i odwołuje wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 5. Wojewódzki konserwator zabytków kieruje wojewódzkim oddziałem Służby Ochrony Zabytków.
 6. W rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Służby Ochrony Zabytków, organem właściwym jest, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, wojewódzki konserwator zabytków i jako organ wyższego stopnia minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
 7. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może tworzyć delegatury wojewódzkiego oddziału Służby Ochrony Zabytków. Kierownik delegatury może, z upoważnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków, prowadzić sprawy i wydawać na terenie swojego działania decyzje administracyjne.
 8. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków lub za jego zgodą, może powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków, w tym wydawanie w jego imieniu decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.
 9. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej określi, w drodze rozporządzenia, zasady organizacji wojewódzkich oddziałów Służby Ochrony Zabytków.

Art. 8a.

Ochronę dóbr kultury w zakresie określonym ustawą oraz innymi przepisami sprawują również organy jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 9.

Bezpośredni nadzór nad państwowymi kolekcjami i zbiorami pozamuzealnymi sprawują minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, inni ministrowie (kierownicy urzędów centralnych), osoby prawne oraz jednostki

organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, stosownie do swojego zakresu działania.

Art. 10.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego powołuje i odwołuje organy opiniodawcze do zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, a także specjalistów z określonych dziedzin ochrony zabytków jako rzeczoznawców uprawnionych do wydawania ocen i opinii w danym zakresie wiedzy.
2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może tworzyć, w drodze rozporządzenia, specjalistyczne jednostki organizacyjne, powoływane w celu ochrony zabytków, nadając im statut określający w szczególności zakres kompetencji jednostki organizacyjnej, obszar oraz formy jej działalności, a także zasady współdziałania z innymi organami ochrony dóbr kultury.

ust. 3 w art. 10
skreślony

Art. 11.

[1. Obowiązkiem wojewodów i organów jednostek samorządu terytorialnego jest dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań ochrony zabytków, między innymi w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach, w prawie miejscowym i przepisach gminnych.]

<1. Obowiązkiem wojewodów i organów jednostek samorządu terytorialnego jest dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań ochrony zabytków, między innymi w wojewódzkich i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach i w prawie miejscowym.>

nowe brzmienie ust. 1
i 2 w art. 11 wchodzi
w życie z dn.
11.07.2003 r. (Dz.U. z
2003 r. Nr 80, poz.
717)

[2. Regionalne i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, o których mowa w ust. 1, uzgadniane są z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.]

<2. Plany, o których mowa w ust. 1, uzgadniane są z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.>

3. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) w gminach, w których nie zostali powołani konserwatorzy zabytków, obowiązany jest wydawać zarządzenia w celu zabezpieczenia zabytku w nagłych przypadkach i niezwłocznie zawiadamiać o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

ust. 2 w art. 12
skreślony

Art. 12.

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może powierzyć, w drodze porozumienia, dyrektorom (kierownikom) instytucji kultury, dla których jest organizatorem, wykonywanie określonych zadań w zakresie ochrony zabytków, w tym wydawanie decyzji administracyjnych.
3. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków lub za jego zgodą, może powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie, w jego imieniu, niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, dyrektorom (kierownikom) muzeów lub bibliotek oraz

dyrektorom (kierownikom) specjalistycznych jednostek organizacyjnych powołanych w celu ochrony dóbr kultury.

4. Powierzenie spraw, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, na rzecz dyrektorów (kierowników) muzeów lub bibliotek oraz dyrektorów (kierowników) jednostek organizacyjnych, o których mowa w ust. 3, może nastąpić za zgodą właściwego dla tych muzeów, bibliotek lub jednostek organizatora bądź organu nadzoru.

Rozdział IV

Rejestr zabytków

Art. 13.

1. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa.
2. Wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) są zobowiązani do prowadzenia ewidencji dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków, a znajdujących się na terenie ich działania.

Art. 14.

1. Dobra kultury nieruchome, ruchome oraz kolekcje wpisuje się do rejestru zabytków na podstawie decyzji:
 - 1) wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydanej z urzędu lub na wniosek właściciela dobra kultury, jego użytkownika, bądź właściwego organu powiatu lub gminy,
 - 2) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
2. Do rejestru zabytków nie wpisuje się przedmiotów znajdujących się w muzeach i bibliotekach.

Art. 15.

**ust. 3 w art. 15
skreślony**

1. Wpisanie nieruchomości lub jej części do rejestru zabytków ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Jeżeli nieruchomość nie ma księgi wieczystej albo jeżeli księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu, wniosek wraz z dokumentami stanowiącymi jego podstawę składa się do zbioru dokumentów danej nieruchomości ze skutkami wpisu do księgi wieczystej.
4. Wnioski i wpisy, o których mowa w ust. 1 i 2, wolne są od opłat sądowych.

Art. 16.

1. Zabytek, który utracił swą wartość zabytkową wskutek całkowitego zniszczenia albo którego wartość zabytkowa została zdyskwalifikowana wobec nowych ustaleń naukowych, jak również zabytek wywieziony na stałe za granicę zostaje skreślony z rejestru zabytków.

2. O skreśleniu zabytku z rejestru decyduje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, a w przypadku powołania właściwej specjalistycznej jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 10 ust. 2, Generalny Konserwator Zabytków po zasięgnięciu opinii tej jednostki.
3. W razie skreślenia zabytku nieruchomego z rejestru, wykreśla się wpis w księdze wieczystej lub składa się odpis decyzji o skreśleniu z rejestru do zbioru dokumentów danej nieruchomości.

Art. 17.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, określi tryb postępowania w sprawie wpisywania zabytków do rejestru i skreślenia ich z rejestru oraz sposób prowadzenia rejestru zabytków i centralnej ewidencji dóbr kultury.

Rozdział V

Zakres ochrony zabytków

Art. 18.

Organy służby konserwatorskiej w czasie uzgodnionym z właścicielem (użytkownikiem) mają prawo badania przedmiotów o przypuszczalnej wartości historycznej, naukowej lub artystycznej w miejscu, gdzie się znajdują, w celu stwierdzenia, czy stanowią dobro kultury, stwierdzenia stanu ich zachowania albo sporządzenia dokumentacji.

Art. 19.

Starosta ma prawo umieszczać na zabytkach nieruchomych odpowiednie znaki lub napisy.

Art. 20.

Ze względu na ochronę zabytkowych układów urbanistycznych i zabytkowych zespołów budowlanych, wpisanych do rejestru zabytków, starostowie, na wniosek wojewódzkich konserwatorów zabytków, mogą określić warunki działalności budowlanej na ich terenie lub zarządzić usunięcie, uporządkowanie albo przebudowę poszczególnych budynków lub wydać inne stosowne zarządzenia.

Art. 21.

1. Wszelkie prace i roboty przy zabytkach oraz prace archeologiczne i wykopaliskowe wolno prowadzić tylko za zezwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, warunki i tryb udzielania i cofania zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, archeologicznych i wykopaliskowych oraz warunki ich prowadzenia, jak również kwalifikacje osób, które mają prawo prowadzenia tej działalności, w tym w szczególności wykształcenie i staż pracy wymagane od wykonawców prac konserwatorskich, archeologicznych i

wykopaliskowych, dane zamieszczane we wniosku o udzielenie zezwolenia, rodzaje dokumentów załączanych do wniosku, sposób prowadzenia dokumentacji prac konserwatorskich, archeologicznych i wykopaliskowych w tym sposób dokumentowania poszczególnych etapów prac.

Art. 22.

1. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne w razie ujawnienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku, obowiązane są niezwłocznie zawiadomić o tym organ wykonawczy właściwej gminy lub powiatu i właściwego konserwatora zabytków. Jednocześnie obowiązane są zabezpieczyć odkryty przedmiot i wstrzymać wszelkie roboty, mogące go uszkodzić lub zniszczyć, do czasu wydania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków odpowiednich zarządzeń.
2. Zarządzenie, o którym mowa w ust. 1, powinno być doręczone nie później niż trzeciego dnia od otrzymania zawiadomienia o odkryciu.
3. Jeżeli w terminie, o którym mowa w ust. 2, zarządzenie nie zostanie doręczone, przerwane roboty mogą być podjęte.

Art. 23.

1. Badania architektoniczne i archeologiczne na nieruchomości nie stanowiącej własności Państwa prowadzi się po uprzednim porozumieniu z właścicielem albo użytkownikiem.
2. W razie niemożności uzyskania zgody właściciela stosuje się odpowiednie przepisy ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. Nr 115, poz. 741, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 oraz z 1999 r. Nr 49, poz. 484 i Nr 86, poz. 966).
3. Za szkody wyrządzone w związku z zabezpieczeniem stanowisk archeologicznych oraz badaniami architektonicznymi lub archeologicznymi należy się odszkodowanie od zlecającego prace zabezpieczające lub badawcze.
4. W razie niedojścia do porozumienia co do wysokości odszkodowania, wysokość jego ustalone będzie w trybie przepisów ustawy, o której mowa w ust. 2.
6. Badania archeologiczne na terenach obszarów górniczych mogą być prowadzone po uprzednim uzgodnieniu miejsca i zakresu tych badań z właściwym zakładem górniczym.

**ust. 5 w art. 23
skreślony**

Art. 24.

1. Wykopaliska i znaleziska archeologiczne stanowią własność Państwa.
2. Przedmioty ruchome wymienione w ust. 1 wojewódzki konserwator zabytków przekazuje po ustaleniu ich charakteru zabytkowego do właściwego muzeum lub innej placówki naukowej.
3. Znalazca przedmiotu archeologicznego lub odkrywca wykopaliska obowiązani są zawiadomić niezwłocznie o znalezieniu lub odkryciu właściwego konserwatora zabytków albo organ wykonawczy właściwej gminy lub powiatu bądź też muzeum lub placówkę archeologiczną oraz zabezpieczyć znaleziony

przedmiot lub odkryte wykopalisko. Osobom tym przysługuje prawo do nagrody od Państwa, jeżeli dopełniły tego obowiązku.

4. Organ wykonawczy gminy lub powiatu, muzeum lub placówka archeologiczna obowiązane są po otrzymaniu wiadomości o znalezieniu lub odkryciu (ust. 3) niezwłocznie zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków.
5. Tryb udzielania nagród, ich rodzaje i wysokość określi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w drodze rozporządzenia.

Art. 25.

1. Właściciel i użytkownik zabytku, w zakresie określonym przepisami prawa, obowiązany jest dbać o jego zachowanie, a w szczególności:
 - 1) zabezpieczyć przed zniszczeniem, uszkodzeniem i dewastacją,
 - 2) niezwłocznie zawiadomić właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o wydarzeniach mogących mieć wpływ ujemny na stan i zachowanie zabytku,
 - 3) zawiadomić w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków o przejściu własności zabytku na inną osobę lub o oddaniu zabytku nieruchomości w całości lub w części w użytkowanie, najem lub dzierżawę.
2. Ponadto właściciel zarejestrowanego zabytku ruchomego obowiązany jest:
 - 1) zawiadomić w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków o zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego,
 - 2) na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków użyć zabytek dla celów wystawienniczych lub badawczych na okres nie dłuższy od sześciu miesięcy w ciągu każdego pięciu lat.

Art. 25a.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, zasady zabezpieczenia zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją i zaginięciem, w tym w szczególności na wypadek katastrofy, klęski żywiołowej lub konfliktu zbrojnego, uwzględniając zasady sporządzania planów ochrony, siły i środki do realizacji prac zabezpieczających, organizację ochrony na szczeblu ogólnokrajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym oraz w ramach instytucji będących w posiadaniu zabytków, a także zadania związane z objęciem zabytków ochroną specjalną.

Art. 25b.

1. Koordynację przedsięwzięć związanych z ochroną dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego zapewnia Polski Komitet Doradczy, zwany dalej „Komitetem”.
2. Komitet jest organem pomocniczym Rady Ministrów.
3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, skład Komitetu, jego organizację, zakres i tryb działania oraz sposób finansowania jego działalności, uwzględniając zapewnienie realizacji Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego oraz w szczególności zasady powoływania i odwoływania przewodniczącego, sekretarza, członków Komitetu oraz ich liczbę, obowiązki i uprawnienia, procedury głosowania, zasady pokrywania kosztów

związanych z działalnością Komitetu oraz obsługą administracyjną, a także obowiązek składania sprawozdań z działalności Komitetu Prezesowi Rady Ministrów.

Art. 26.

1. Właścicielowi zabytku ruchomego, zgłoszonego na jego wniosek do rejestru zabytków, oraz jego następcom prawnym służą następujące uprawnienia:
 - 1) zabytek może być konserwowany na koszt Państwa,
 - 2) przejście własności zabytku ruchomego w drodze spadku, darowizny lub zapisu wolne jest od podatku od nabycia praw majątkowych,
 - 3) zabytek nie podlega przejęciu na własność Państwa na podstawie art. 33.
2. W razie uchylenia się właściciela zabytku od obowiązków wymienionych w art. 25 wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o pozbawieniu go w całości lub w części uprawnień, wynikających z ust. 1.

Art. 27.

1. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno zabytków przerabiać, odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian.
2. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno przemieszczać zabytków nieruchomych z naruszeniem skomponowanego lub ustalonego tradycją układu terenowego ani też przenosić lub wnosić zabytków ruchomych z naruszeniem skomponowanych lub ustalonych tradycją wnętrz budownictwa świeckiego i sakralnego.
3. Przepis ust. 1 stosuje się również do robót mogących przyczynić się do zeszpecenia otoczenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek.
4. Udzielenie zezwolenia na roboty wymienione w ust. 1-3 wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić od wykonania badań i dokumentacji zabytku.

Art. 28.

1. Właściwy wojewódzki konserwator zabytków może:
 - 1) wstrzymać wszelkie czynności podjęte bez zachowania przepisów art. 27,
 - 2) nakazać przywrócenie zabytku lub jego otoczenia do poprzedniego stanu na koszt osoby, która naruszyła te przepisy.
2. Dochodzenie kosztów związanych z przywróceniem obiektu do poprzedniego stanu odbywa się w trybie przepisów o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych.

Art. 29.

1. Przepis art. 28 ust. 1 pkt 1 stosuje się również do dóbr kultury jeszcze nie wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli istnieją podstawy do takiego wpisu.

2. Wydane na podstawie ust. 1 zarządzenia o wstrzymaniu robót tracą moc z samego prawa, jeżeli w ciągu trzech miesięcy od ich wydania nie nastąpi wpis do rejestru zabytków.

Art. 30.

Wojewódzki konserwator zabytków, uznając potrzebę przeprowadzenia konserwacji zabytku, może nakazać właścicielowi lub użytkownikowi dokonanie robót konserwatorskich w określonym terminie. W stosunku do zabytku nieruchomego wojewódzki konserwator zabytków działa w porozumieniu z organami nadzoru budowlanego.

**ust. 2 w art. 30
skreślony**

Art. 31.

1. Właściciel lub użytkownik zabytku nie stanowiącego własności Państwa powinien w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia nakazu (art. 30 ust. 1) oświadczyć na piśmie, czy wykona nakazane roboty we własnym zakresie i na własny koszt.
2. Wykonanie robót ze środków państwowych może nastąpić, gdy właściciel nie złoży oświadczenia przewidzianego w ust. 1 lub nie rozpocznie, lub nie zakończy robót w wyznaczonym terminie, albo też jeżeli prowadzi roboty w sposób opieszawy, wykluczający zakończenie robót w wyznaczonym terminie. Decyzja wojewódzkiego konserwatora zabytków jest natychmiast wykonalna.
3. Dochodzenie kosztów wyłożonych na roboty odbywa się w trybie przewidzianym w art. 28 ust. 2.
4. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w uzasadnionych przypadkach, a w szczególności jeżeli roboty konserwatorskie nie przynoszą korzyści z punktu widzenia gospodarczego, może uznać wyłożone przez Państwo koszty w całości lub w części za dotację bezzwrotną.

Art. 32.

Wierzytelność Państwa z tytułu robót wymienionych w art. 31 ust. 2, prowadzonych przy zabytkach nieruchomych, nie stanowiących jego własności, zabezpiecza się na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, w formie hipoteki przymusowej.

Art. 33.

Jeżeli właściciel zabytku, a w razie nieustalenia właściciela lub miejsca jego pobytu - użytkownik zabytku nie przestrzega przepisu art. 25 albo jeżeli interes publiczny wymaga przejęcia na własność Państwa zabytku o szczególnej wartości historycznej, naukowej, artystycznej w celu udostępnienia zabytku ogółowi, zabytek może być przejęty na własność Państwa.

Art. 34.

1. Przejęcie na własność Państwa zabytku nieruchomego następuje w trybie przepisów ustawy, o której mowa w art. 23 ust. 2, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków lub starosty.

2. Przejęcia na własność Państwa zabytku ruchomego dokonuje wojewódzki konserwator zabytków za odszkodowaniem w wysokości wartości zabytku.
3. Szczegółowy tryb postępowania przy przejmowaniu na własność Państwa zabytków ruchomych, organizację i sposób powoływania komisji odszkodowawczych oraz sposób ustalania wartości przedmiotów określi w drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych.

Art. 36.**art. 35 skreślony**

Osoba, która otrzymała zarejestrowany zabytek w drodze spadku, darowizny lub zapisu, obowiązana jest zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego dla miejsca, gdzie znajduje się zabytek, w ciągu trzech miesięcy od daty objęcia go w posiadanie.

Art. 37.

1. W razie uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub wywiezienia dobra kultury bez zezwolenia za granicę, bądź też nie zapewnienia dobru kultury, pomimo wezwania ze strony organu służby konserwatorskiej, należytych warunków konserwacji, starosta z urzędu lub na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wydaje decyzję o zabezpieczeniu tego dobra kultury w formie ustanowienia tymczasowego zajęcia aż do chwili usunięcia niebezpieczeństwa.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do nieruchomości dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków.
3. Tymczasowe zajęcie polega na przeniesieniu ruchomego dobra kultury, w zależności od przedmiotu, do muzeum, archiwum lub biblioteki, w stosunku zaś do zabytku nieruchomego na oddaniu go w zarząd gminie, bądź innym właściwym organom samorządu województwa lub powiatu.

Rozdział VI**Użytkowanie zabytków nieruchomych****Art. 38.**

1. Zabytek nieruchomy może być użytkowany wyłącznie w sposób zgodny z zasadami opieki nad zabytkami i w sposób odpowiadający jego wartości zabytkowej.
2. Dla zapewnienia realizacji przepisu ust. 1 organy, do których należy dyspozycja gruntami, budynkami lub lokalami, obowiązane są w stosunku do obiektów zabytkowych działać w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
3. Użytkownicy obiektów zabytkowych stanowiących własność Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego składają zobowiązanie należytego ich utrzymania, konserwacji i opieki nad nimi.

**kompetencje
organów gminy jako
zadanie własne**

Art. 39.

Jeżeli zabytek będący własnością Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego użytkowany jest w sposób nie odpowiadający jego wartości zabytkowej, może być przez właściwe organy przekazany innemu użytkownikowi.

Art. 40.

1. W celu zapewnienia należytej ochrony i właściwego wykorzystania zabytków nieruchomych osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej powinny dążyć do ich zagospodarowania na cele użytkowe.
2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, warunki wykorzystania zabytków nieruchomych na cele użytkowe oraz zasady i tryb przyznawania dotacji z budżetu państwa przeznaczonych dla użytkowników zabytków, prowadzących prace remontowe i konserwatorskie przy tych zabytkach.

Rozdział VII**Wywóz dóbr kultury za granicę****Art. 41.**

1. Wywóz dóbr kultury za granicę jest zakazany.
2. W wyjątkowych przypadkach, po stwierdzeniu, że brak danego przedmiotu nie spowoduje uszczerbku dla dorobku kultury narodowej, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego po zasięgnięciu opinii organów, o których mowa w art. 10 ust. 1 może zezwolić na jego wywóz za granicę na stałe.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może zezwolić na czasowy wywóz dobra kultury za granicę z zastrzeżeniem jego zwrotu w określonym terminie.
4. Uprawnienia przewidziane w ust. 3 minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przekazać w drodze rozporządzenia odpowiednim organom służby konserwatorskiej.

Art. 42.

1. Nie podlegają zakazowi wywozu:
 - 1) przedmioty wymienione w art. 5, o ile wojewódzki konserwator zabytków, Biblioteka Narodowa w Warszawie - każdy z tych organów w swoim zakresie działania - stwierdzi, że nie posiadają charakteru dobra kultury w rozumieniu art. 2,
 - 2) dzieła twórców żyjących,
 - 3) dzieła rzemiosła i przemysłu artystycznego wytworzone po dniu 9 maja 1945 r.,
 - 4) materiały biblioteczne, wydane po dniu 9 maja 1945 r.,
 - 5) dobra kultury przywiezione z zagranicy przez osoby korzystające z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych, jak również w celu urządzenia

wnętrz, pomieszczeń służbowych obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych,

6) dobra kultury przywiezione do kraju z zastrzeżeniem wywozu.

2. Charakter dzieł wymienionych w ust. 1 pkt 1-3 powinien być stwierdzony odpowiednim zaświadczeniem wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Art. 43.

Przepisy art. 41 i 42 nie naruszają innych przepisów, ograniczających obrót towarowy z zagranicą.

Art. 44.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, tryb zgłaszania wniosków oraz wydawania zezwoleń i zaświadczeń na wywóz za granicę dóbr kultury. Rozporządzenie określi w szczególności dane zamieszczane we wniosku i rodzaje dokumentów załączanych do wniosku, organy i podmioty właściwe do wydawania zezwoleń i zaświadczeń, a także sposób oznaczania dóbr kultury wywożonych za granicę umożliwiający ich identyfikację i zabezpieczający je przed uszkodzeniem.

Rozdział IX

Kolekcja

rozdział VIII (art. 45-54) skreślony

Art. 55.

Kolekcja (zbiór) jest to zespół ruchomych dóbr kultury, przechowywanych w jednym miejscu i nie stanowiący muzeum.

Art. 56.

Właściciel kolekcji wpisanej na jego wniosek do rejestru zabytków, z wyjątkiem kolekcji materiałów archiwalnych, wpisanej do rejestru niepaństwowych materiałów archiwalnych, jest uprawniony do następujących świadczeń ze strony muzeów państwowych:

- 1) ustalania autorstwa (atrybucji) przedmiotów kolekcji,
- 2) stwierdzania stanu zachowania przedmiotów kolekcji i udzielania zaleceń konserwatorskich,
- 3) pomocy w prowadzeniu naukowej inwentaryzacji i naukowym opracowaniu przedmiotów kolekcji,
- 4) zabezpieczenia kolekcji lub jej poszczególnych przedmiotów.

Art. 57.

Muzeum zapewni właścicielowi kolekcji w całości lub w części złożonej do depozytu albo znajdującej się w przechowaniu muzeum:

- 1) zabezpieczenie kolekcji w czasie trwania transportu i przechowywania w muzeum,

- 2) konserwację kolekcji na koszt muzeum, jeżeli muzeum uzna to za wskazane, a właściciel wyrazi zgodę.

Art. 58.

Właścicielowi kolekcji wpisanej do rejestru zabytków służy prawo korzystania z pomocy państwowych antykwariatów w poszukiwaniu kolekcjonowanych przedmiotów.

Art. 59.

Do kolekcji wpisanych do rejestru oraz przedmiotów wchodzących w jej skład mają odpowiednie zastosowanie przepisy art. 25 i 26.

Art. 60.

Właściciel kolekcji wpisanej do rejestru zabytków jest obowiązany zapewnić jej właściwe warunki przechowywania i udostępnić ją dla badań naukowych w uzgodnionym z nim czasie.

Rozdział XI

Udostępnianie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach

Rozdział X skreślony
art. 61-62 skreślone
art. 63 skreślony
art. 64-66 skreślone

Art. 67.

Zabytki nieruchome powinny być udostępniane społeczeństwu i wykorzystywane dla celów naukowych i dydaktyczno-oświatowych.

Art. 68.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w porozumieniu z właściwymi ministrami, określi, w drodze rozporządzenia, wykaz zabytków nieruchomych dostępnych dla publiczności, terminy i czas ich zwiedzania, zasady wykorzystywania tych obiektów dla celów dydaktyczno-oświatowych, formę graficzną znaku umieszczanego na obiekcie informującego o szczególnej roli zabytku, uwzględniając uzasadnione interesy ich użytkowników.

Rozdział XII

Opieka społeczna nad zabytkami

art. 69 skreślony

Art. 70.

1. Dla należytego utrzymania i zachowania zabytków oraz upowszechnienia ich wartości wychowawczych i dydaktycznych ustanawia się społeczną opiekę nad zabytkami jako wyraz troski społeczeństwa o pamiątki przeszłości, które przetrwały do naszych czasów oraz powinny być zachowane i przekazane przyszłym pokoleniom.
2. Społecznym opiekunem zabytków może być osoba fizyczna lub prawna, jak również zespoły osób, zorganizowane w instytucjach, organizacjach, stowarzyszeniach lub szkołach, wykazujące się zainteresowaniem dla

wybranego przez siebie zabytku albo grupy zabytków powierzonych ich opiece przez zarząd powiatu.

Art. 71.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres, organizację i formy działania społecznej opieki nad zabytkami, uwzględniając rodzaje podmiotów mogących pełnić funkcję społecznych opiekunów zabytków, obowiązki i uprawnienia społecznych opiekunów zabytków, formy ich współdziałania z wojewódzkimi konserwatorami zabytków oraz warunki i tryb nadawania i cofania uprawnień społecznych opiekunów zabytków.

Art. 72.

1. Za zasługi położone dla ochrony dóbr kultury ustanawia się odznakę pod nazwą "Za opiekę nad zabytkami".
2. Odznakę nadaje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego z urzędu lub na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków osobom zasłużonym w społecznej opiece nad dobrami kultury lub w działalności konserwatorskiej.
3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, wzór i wymiar odznaki biorąc pod uwagę wzornictwo i wymiary odznak stosowane w polskiej falerystyce, tryb przedstawiania wniosków o nadanie odznaki oraz niezbędne dokumenty wymagane przy składaniu wniosku o nadanie odznaki, uwzględniając sytuację, w których przyznaje się odznakę, określenie podmiotów uprawnionych do wręczania odznaki oraz tryb jej wręczania i sposób noszenia.

Rozdział XIII

Przepisy karne

Art. 74.

1. Kto bez zezwolenia wywozi zabytek za granicę lub po wywiezieniu za granicę nie sprowadza go do kraju w terminie ustalonym w zezwoleniu,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 .
2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,
podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności .
3. Sąd może orzec przepadek zabytku, choćby nie był własnością sprawcy.

art. 73 pominięty

Art. 75.

Kto w celu przeszkodzenia w wykonaniu przez organ służby konserwatorskiej obowiązków wynikających z niniejszej ustawy utrudnia lub uniemożliwia dostęp do przedmiotów zabytkowych, udziela świadomie fałszywych informacji lub działa w inny złośliwy sposób,

podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności .

Art. 76.

1. Kto zbywa lub pośredniczy w zbyciu zabytku, a także wykopaliska lub znaleziska archeologicznego, jeżeli na podstawie towarzyszących okoliczności powinien przypuszczać, że nabywca zamierza wywieźć je za granicę bez zezwolenia, w razie gdy wywóz lub jego usiłowanie rzeczywiście nastąpiły,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 .
2. Nie podlega karze, kto o transakcji wymienionej w ust. 1 zawiadomił organy służby konserwatorskiej dostatecznie wcześniej, aby można było zapobiec wywozowi.

Art. 77.

Kto:

- 1) prowadzi prace konserwatorskie albo prace wykopaliskowe bez wymaganego zezwolenia,
- 2) prowadząc roboty budowlane lub ziemne nie zawiadomi niezwłocznie wojewódzkiego konserwatora zabytków o ujawnieniu przedmiotu posiadającego cechy zabytku albo do czasu doręczenia odpowiednich zarządzeń tego konserwatora nie zabezpieczy odkrytego przedmiotu lub nie wstrzyma robót mogących go zniszczyć lub uszkodzić,
- 3) znalazł przedmiot archeologiczny lub odkrył wykopalisko i nie zawiadomił o tym w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków albo wójta lub burmistrza (prezydenta miasta lub nie zabezpieczył znajdującego przedmiotu albo odkrytego wykopaliska,
podlega karze aresztu albo grzywny.

Art. 78.

Kto będąc właścicielem lub użytkownikiem zabytku:

- 1) nie zabezpieczy zabytku przed zniszczeniem, dewastacją lub uszkodzeniem,
- 2) nie zawiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków:
 - a) o wydarzeniach mogących mieć ujemny wpływ na stan i zachowanie zabytku,
 - b) o przejściu własności lub użytkowania zabytku na inną osobę,
 - c) o nabyciu zarejestrowanego zabytku w drodze spadku lub zapisu albo
 - d) o zmianie miejsca, w którym się znajduje zarejestrowany zabytek ruchomy,podlega karze aresztu albo grzywny.

art. 79 i 80 skreślone

Art. 81.

Niezależnie od postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia organy służby konserwatorskiej mają prawo przywrócić zabytek do poprzedniego stanu i do poprzedniego miejsca przechowania na koszt sprawcy.

Rozdział XIV**Przepisy przejściowe i końcowe****Art. 82.**

Dobra kultury uznane za zabytek na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów są zabytkami w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 83.

Ochrona dóbr kultury znajdujących się w bibliotekach jest uregulowana w **art. 84 skreślony** odrębnych przepisach, jednakże mają do nich zastosowanie - z wyjątkiem materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego - przepisy art. 18, 41-44 i 73-81 ustawy.

Art. 85.

1. Tracą moc przepisy:

- 1) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz.U. z 1928 r. Nr 29, poz. 265, z 1933 r. Nr 10, poz. 62, Nr 82, poz. 599, z 1934 r. Nr 110, poz. 976 oraz z 1949 r. Nr 25, poz. 180),
- 2) ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o opiece nad muzeami publicznymi (Dz.U. Nr 32, poz. 279),
- 3) dekretu z dnia 1 marca 1946 r. o rejestracji i zakazie wywozu dzieł sztuki plastycznej oraz przedmiotów o wartości artystycznej, historycznej lub kulturalnej (Dz.U. Nr 14, poz. 99),
- 4) ogólnych i szczególnych aktów prawnych, o ile są sprzeczne z niniejszą ustawą.

2. Do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie ustawy zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie przepisów wymienionych w ust. 1 ze zmianami wynikającymi z ustawy.

Art. 86.

Ustawa wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia.